

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бердяев Н.А. Самосознание / Бердяев Н.А. – Л.: Лениздат, 1992. – 398 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003 – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 2003. – 344 с.
3. Бирюкова Т.А. Творческая активность в деятельности человека / Бирюкова Т.А. // Философия образования. – 2004. – № 3 (11). – С. 226-233.
4. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: психолог. очерк: [кн. для учителя] / Выготский Л.С. – [3-е изд.]. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
5. Дункан А. Танец будущего. Моя жизнь; Шнейдер И. Встречи с Есениным: Воспоминания / А. Дункан, И. Шнейдер. – К.: Мистецтво, 1989. – 349 с.: ил.
6. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование / Абрахам Маслоу, [пер. с англ. Г. Балл; Ин-т психологии АПН Украины и др.]. – К.; Донецк, 1994. – 52 с.
7. Мессерер А. Уроки классического танца / Асаф Мессерер. – СПб.: Лань, 2004. – 400 с.
8. Муртазаева Е.М. Индивидуально-творчий розвиток майбутніх педагогів / Е.М. Муртазаева // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3 (44). – С. 69-76.
9. Новерр Ж.Ж. Письма о танце и балетах / Новерр Ж.Ж. – Л.-М.: Искусство, 1965. – 376 с.
10. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навч. посібник] / Рудницька О.П. – К.: 2002. – 270 с.
11. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: [в 5-ти т.] / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976 – Т. 1. – 1976. – 654 с., Т. 3. – 1977. – 670 с., Т. 4. – 1976. – 640 с.
12. Фокин М.М. Против течения / Фокин М.М. – М.–Л.: Искусство, 1962. – 638 с.

УДК 371.134:78:37.035.6

О.В. Хоружа

ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглядається методика діагностування стану сформованості етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики. Особлива увага приділяється даним, отриманим під час проведення констатувального експерименту.

In article is reviewed the method of diagnostics of the state of future music teacher's ethnopedagogical thought. Special attention is devoted to the information, received during the establishment experiment.

У сучасних умовах реформування системи освіти всіх рівнів спостерігається нагальна потреба переведення навчально-виховного процесу на національний ґрунт. Конституція України, Закон України “Про освіту”, Державна національна програма “Україна ХХІ століття” вимагають як відродження, так і розбудови національної системи освіти, її гуманізації, відтворення і трансляції української культури і духовності, подолання національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел. Означена законодавчими документами спрямованість на розбудову національної системи освіти потребує конкретних інструментів її забезпечення.

Актуальність проблеми дослідження полягає в тому, що нами запропоновано такий інструмент, а саме: впроваджено новий різновид мислення майбутнього вчителя музики – етнопедагогічного – поряд із педагогічним мисленням. Під етнопедагогічним мисленням (ЕПМ) ми розуміємо здатність учителя музики у фаховій діяльності застосовувати теоретичні положення української етнософії, етнопедагогіки загалом і музичної етнопедагогіки зокрема, етнопсихології та наукових методик, створених на основі народного музичного виховання; в конкретних педагогічних ситуаціях навчально-виховного процесу ставити етнопедагогічні, педагогічні та музично-педагогічні задачі, вирішувати їх

етнопедагогічними засобами, використовувати провідні етнопедагогічні ідеї в практичних ситуаціях педагогічної, етнопедагогічної та музичної діяльності.

Метою нашого дослідження є з'ясування стану сформованості та рівня розвиненості ЕПМ майбутнього вчителя музики до заходів щодо його цілеспрямованого формування. До завдань ми відносимо:

- розкриття змісту критеріїв та показників сформованості ЕПМ майбутнього вчителя музики, необхідних для здійснення повноцінної фахової діяльності;
- діагностування рівнів сформованості ЕПМ майбутнього вчителя музики.

Відповідно до мети та завдань дослідження нами було застосовано комплексну систему методів дослідження, до якої увійшли: бесіда, педагогічні спостереження, опитування (письмове і усне), анкетування, тестування, рейтинг, інтерв'ювання, застосування блоків діагностичних та творчих завдань тощо.

Сформованість структурних компонентів ЕПМ майбутнього вчителя музики нами визначалась відповідно певних критеріїв і показників. У структурі ЕПМ на основі особистісно орієнтованого, діяльнісного та системного підходів нами визначено мотиваційний, когнітивно-ціннісний та фахово-творчий компоненти. Відповідно до компонентної структури ЕПМ ми виділяємо наступні критерії його сформованості:

- мотиваційно-спрямувальний, який визначає міру сформованості етнопедагогічної спрямованості мислення майбутнього вчителя музики;
- компетентнісно-операційний;
- креативно-конструктивний.

Для встановлення рівнів сформованості мотиваційного компоненту ЕПМ (мотиваційно-спрямувальний критерій) нами було визначено зміст його показників. Перший показник – міра сформованості потребового блоку в структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів оволодіння музичною етнопедагогічною діяльністю – визначався за наступними позиціями:

- дослідження інтересу до набуття українознавчих та етнопедагогічних знань;
- дослідження художньо-естетичних потреб у накопиченні фонду зразків музичного народного та класичного мистецтва, а також умінь і навичках виконання та педагогічного застосування цих зразків;
- дослідження стану готовності до їх використання у подальшій фаховій та соціальній діяльності.

З метою визначення сформованості потребового блоку в структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів (мотиваційний компонент ЕПМ) було здійснено опитування майбутніх учителів музики. Дослідження інтересу до набуття українознавчих та етнопедагогічних знань проводилося на основі методики дослідження мотивів навчальної діяльності студентів, запропонованої А. Реаном та В. Якуніним [4: 71-72]. З'ясування сформованості художньо-естетичних потреб у накопиченні фонду зразків музичного народного та класичного мистецтва, а також умінь і навичках виконання та педагогічного застосування цих зразків здійснювалось за методикою В. Аванесова щодо виміру художньо-естетичних потреб [4: 71-72]. Дослідження стану готовності до їх використання у подальшій фаховій та соціальній діяльності, відбувалось за запропонованим нами діагностичним опитуванням, яке включає анкету та діагностичне завдання.

Дослідження змісту 2 показника – наявності сформованого цільового блоку в структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів оволодіння музичною етнопедагогічною діяльністю – ми визначаємо за наступними позиціями:

- дослідження рівня концентрації знань з українського народознавства та етнопедагогіки в результаті їх цілеспрямованого пошуку, структурування та синтезування;
- дослідження сформованості установки на застосування зразків українського народного та класичного мистецтва у фаховій діяльності з для підвищення ступеню її якості;

- дослідження сформованості установки на цілеспрямоване підняття престижності фаху вчителя взагалі та вчителя музики зокрема як результату реформування системи національної освіти.

З метою дослідження рівня концентрації українознавчих та етнопедагогічних знань нами було проведено контрольне тестування серед студентів, які прослухали курс з навчальної дисципліни “Народознавство та фольклор України”.

Задля встановлення рівня сформованості установки на застосування зразків українського музичного фольклору у фаховій діяльності з для підвищення ступеня її якості нами було проведено інтерв'ювання студентів 2 –5 курсів за темою “Педагогічне значення українського музичного фольклору”, де студентами були виявлені градації педагогічного змісту різних родів та жанрів української музичної народної творчості. З метою визначення рівня сформованості установки на цілеспрямоване підняття престижності фаху вчителя музики як результату реформування системи національної освіти нами було проведено бесіди з респондентами.

Дослідження змісту 3 показника – наявності блоку “внутрішнього фільтру”, який відповідає за усвідомлену етнопедагогічну спрямованість мислення як результату синтезу сформованих потребового та цільового блоків у структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів – ми визначаємо за наступними позиціями:

- дослідження рівня усвідомленої та емоційно вираженої зорієнтованості на самостійний і активний пошук, отримання та засвоєння народознавчих, етнопедагогічних та музично-педагогічних знань, умінь та навичок у всіх навчальних дисциплінах навчально-виховного процесу, а також відповідної інформації, яка надходить з наукових, мистецьких та інших заходів оточуючого життя (група пізнавальних мотивів);
- дослідження усвідомленої та емоційно-вираженої зорієнтованості на отримання фаху саме вчителя музики з урахуванням ступеню його якості та адекватного усвідомлення національної приналежності на основі вищезазначених знань, умінь і навичок;
- дослідження усвідомленої та емоційно-вираженої зорієнтованості на виховання у підростаючого покоління патріотизму, національної гідності, а також здійснення необхідної корекції соціо-психічних рис нації.

Визначення сформованості етнопедагогічної спрямованості мислення майбутніх учителів музики відбувалось за допомогою тестової карти оцінювання усвідомленої етнопедагогічної зорієнтованості.

Здійснивши узагальнення отриманих даних, нами було охарактеризовано мотиваційно-спрямувальний критерій в частині розподілу респондентів за рівнями сформованості мотиваційного компоненту ЕПМ. Результати узагальнення отриманих даних показали, що респонденти розподілились на три групи відповідно рівнів вираження мотиваційно-спрямувального критерію. До першої групи ми віднесли студентів (12 %), які мають високий рівень сформованості потребового блоку, цільового блоку, а також блоку “внутрішнього фільтру”, який відповідає за утворення вектору етнопедагогічної спрямованості мислення в структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів. До другої групи ми віднесли студентів (69 %), які мають середній рівень сформованості потребового блоку, цільового блоку, а також блоку “внутрішнього фільтру”, який відповідає за утворення вектору етнопедагогічної спрямованості мислення в структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів.

До третьої групи ми віднесли студентів (19 %), які мають низький рівень сформованості потребового блоку, цільового блоку, а також блоку “внутрішнього фільтру”, який відповідає за утворення вектору етнопедагогічної спрямованості мислення в структурі пізнавальних, фахово-цілісних та соціальних (суспільних) мотивів.

З метою дослідження компетентісно-аксіологічного критерію (когнітивно-ціннісний компонент) ЕПМ нами було визначено наступні показники: ступінь відпрацьованості

механізму системи мисленнєвих операцій як запоруки якісної теоретичної підготовки щодо засвоєння етнологічних та етнопедагогічних знань і умінь; наявність комплексного етнопедагогічного тезаурусу; міра сформованості компонентів духовності майбутнього вчителя музики, тотожних компонентам духовності українського народу.

Ступінь відпрацьованості механізму мисленнєвих операцій порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікації та конкретизації, нерозривно пов'язаних з аналізом і синтезом нами було визначено за допомогою діагностичного завдання, яке допомагає одночасно з'ясувати якість теоретичної підготовки майбутніх вчителів музики в царині українського народознавства, фольклору та етнопедагогіки. За умовами завдання студенти мають проаналізувати джерела фольклорної творчості, міфології та вірувань українського етносу з позицій етногенетичних процесів в Україні, назвати інтегровані складові господарства, побуту українців і синтезувати їх в інтегральне об'єднуюче поняття матеріальної культури, порівняти автохтонну та міграційну концепції розвитку українського етносу, класифікувати український музичний фольклор за родами і жанрами, абстрагувати один з жанрів фольклорної творчості для детального визначення його характерних рис, здійснити узагальнення методів, засобів та принципів української етнопедагогіки в єдину систему педагогічних знань народу. конкретизувати свої знання щодо української етнопедагогіки.

Результати виконання діагностичного завдання показали, що відпрацьованість мисленнєвих операцій студентів є недостатньою, як і рівень якості їх теоретичної підготовки в царині українського народознавства, фольклору та етнопедагогіки. Якщо певна обізнаність була продемонстрована респондентами щодо жанрів музичного фольклору, то якість засвоєння народознавчих знань була нижчою. Завдання ж, які стосувались етнопедагогічних знань виявили найменшу обізнаність.

З метою з'ясування наявності комплексного етнопедагогічного тезаурусу студентів нами було проведено діагностичне опитування, зміст якого полягав у наступному. Студентам пропонувалося заповнити таблицю-словник, в якій треба визначити засадничі поняття українського народознавства, етнопедагогіки, народного музичного виховання тощо, а також розкрити їх зміст.

Виконання вищезазначеного діагностичного завдання засвідчило загальний низький рівень сформованості комплексного етнопедагогічного тезаурусу та інтегральної системи відповідних понять. Визначення понять і тлумачення їх змісту, надані респондентами, носили загальний та емоційний характер.

З метою з'ясування міри сформованості компонентів духовності майбутнього вчителя музики, тотожних компонентам духовності українського народу, нами було запропоновано анкетування. Анкетування проводилося задля з'ясування рівня обізнаності із системою цінностей та виховних ідеалів українського народу, напрацьованих українською народною педагогікою, які знаходяться в основі компонентів духовності українського народу. Питання стосувались понять “виховний ідеал”, цінностей-цілей, цінностей-відносин, цінностей-засобів української етнопедагогіки, а також цінностей духовної та матеріальної культури українського народу.

Результати анкетування засвідчили, що студенти не володіють стійкими знаннями щодо системи цінностей українського народу. Відносно вірні відповіді мають інтуїтивне підґрунтя і носять характер здогадок.

З метою визначення рівня відповідності компонентів духовності українського народу компонентам духовності студентів ми застосували тестування, де студентам пропонувалося визначити, чи поділяють вони світоглядні засади українського народу щодо формування позитивних взаємовідношень між людьми на основі гуманності, взаємодопомоги, шанобливого ставлення до старших, чи вважають вони за потрібне формувати у майбутніх учнів національний спосіб мислення як базову засаду патріотичного виховання, чи дотримуються вони правил народної моралі та етики, чи застосовують в різних видах творчої діяльності принципи та риси народної естетики, чи пропагують вони національну ідеологію як засіб активізації державотворчих процесів в Україні тощо.

Результати діагностування рівнів сформованості когнітивно-ціннісного компоненту ЕПМ, відповідним критерієм якого є компетентісно-операційний, дозволяють здійснити розподіл студентів на групи високого, середнього та низького рівнів. Відповідно такого розподілу високим рівнем сформованості когнітивно-ціннісного компоненту ЕПМ володіє 16 % опитаних, середнім рівнем – 67 %, низьким – 17 %.

Дослідження креативно-конструктивного критерію відбувалося за наступними показниками, які передбачають з'ясування рівнів володіння студентами відповідними вміннями, через які відбувається реалізація фахово-творчого компоненту ЕПМ:

- міра здатності майбутнього вчителя музики до адекватної постановки та вирішення етнопедагогічними засобами педагогічних, етнопедагогічних, музично-педагогічних задач, що визначається шляхом з'ясування рівня володіння студентами наступними вміннями: умінням постановки задачі, умінням програмувати етнопедагогічні засоби її виконання, уміння виконувати педагогічну дію засобами етнопедагогіки;
- ступінь оригінальності мислення як здатності майбутнього вчителя музики на основі засвоєння етнопедагогічного досвіду вийти за його межі, знайти своє вирішення проблемної ситуації;
- стрімкість та плавність мислення як здатність до продукування певної кількості ідей, асоціацій на одиницю часу, а також до віднайдення нестандартних асоціативних зв'язків;
- наявність чутливості до сприймання проблеми як здатність бачити нову проблему, встановлювати її зв'язок з іншими, віднаходити протиріччя у послідовності явищ, віднаходити незвичні функції об'єкта або його частин.

З метою дослідження проблемно-фахового критерію за вищезазначеними показниками нами була застосована методика В. Ніколаєва. Студентам було запропоновано змодельовати проблемні ситуації, поставити етнопедагогічні задачі, систематизувати їх за принципом вирішення конкретних завдань педагогічного процесу, а також за принципом застосування різноманітних етнопедагогічних засобів. На наступному етапі необхідно було підібрати найбільш вдалі етнопедагогічні засоби для вирішення задачі, спрогнозувати майбутній результат і вказати на можливості використання цього результату для досягнення подальших педагогічних цілей.

Здатність студентів до творчої діяльності визначалась за допомогою методики Є. Торранса [1: 31-33]. Наявність оригінальності, стрімкості та плавності мисленнєвого процесу ми встановлювали за допомогою методики М. Кашапова, викладеній у його праці "Психолого-педагогічний тренінг творчого мислення" [2: 331-336]. Опрацювання результатів завдання дозволило зробити спостереження щодо наступного: студенти з більш низьким рівнем інтелектуального розвитку вирізняються більшою оригінальністю мислення.

Дослідження чутливості до сприймання проблеми, як здатність бачити нову проблему, встановлювати її зв'язок з іншими, підніматись над рівнем вимог певної ситуації, ставити мега-задачі, віднаходити протиріччя у послідовності явищ, віднаходити незвичні функції об'єкта або його частин нами було проведено на основі методики М. Кашапова та Ю. Дубровіна [3: 22-29], які запропонували опитувальник на визначення домінуючого рівня проблемності при рішенні проблемних ситуацій навчально-виховного процесу.

Результати діагностування рівнів сформованості фахово-творчого компоненту ЕПМ, відповідним критерієм якого є креативно-конструктивний, дозволяють здійснити розподіл студентів на групи високого, середнього та низького рівнів. Відповідно такого розподілу високим рівнем сформованості фахово-творчого компонента ЕПМ володіє 14 % опитаних, середнім рівнем – 58 %, низьким – 28 %.

Узагальнюючи результати щодо показників вищезазначених критеріїв сформованості компонентів етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики, нами було здійснено розподіл студентів за трьома рівнями сформованості етнопедагогічного мислення на етапі

констатації. Відповідно такого розподілу високим рівнем сформованості етнопедагогічного мислення ЕПМ володіє 14 % опитаних, середнім рівнем – 64,7 %, низьким – 21,3 %.

Проведений аналіз результатів дослідження дозволив зробити наступні висновки:

- цілеспрямоване формування ЕПМ майбутнього вчителя музики є актуальною проблемою, оскільки більшість опитаних вважає його важливим чинником удосконалення фахової підготовки;
- у переважної більшості студентів ЕПМ є не сформованим: опитані не володіють або недостатньо володіють комплексом народознавчих та етнопедагогічних знань, практично не є обізнаними із системою цінностей української етнопедагогіки, не мають знань, умінь та навичок щодо постановки етнопедагогічних задач, а також вирішення педагогічних, етнопедагогічних та музично-педагогічних задач етнопедагогічними засобами.

Слід зазначити, що вимоги, задекларовані в Законі України та інших державних документах, які постали перед вищою школою, а також специфічні особливості формування ЕПМ, виявлені в ході дослідження, сприяли визначенню методичних засад вирішення проблеми нашого дослідження. До таких засад можна віднести наступні: етнопедагогізацію фахової підготовки майбутніх учителів музики, а також інтеграцію навчальних дисциплін на основі розширення їх етнопедагогічного та етнокультурного компонента. Таким чином, подальші дослідження ми присвячуємо розробці методики цілеспрямованого формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики на основі вищезазначених засад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воронин А.Н. Диагностика невербальной креативности. Краткий вариант теста Е. Торранса // Психологическое обозрение. – 1995. – № 1. – С. 31 – 33.
2. Кашапов М.М. Психолого-педагогический тренинг творческого мышления // Психология профессионального педагогического мышления / Под ред. М.М. Кашапова. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2003. – 398 с.
3. Кашапов М.М. Теория и практика решения педагогических ситуаций. – Ярославль: Яросл. гос. ун-т, 1997. – 100 с.
4. Маценко В. Технологія іміджу. – К.: Главник, 2005. – 96 с.

УДК 378.14:352/354

Т.В. Шахматова

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розкрито актуальність проблеми професійної підготовки фахівців економічного профілю.

The actuality of problem of economical specialists' professional training was found out in this article.

Актуальність дослідження зумовлена проблемою професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, які були б готові працювати за обраною спеціальністю відразу після отримання вищої освіти. З кожним роком усе більше молодих людей отримують у вищих навчальних закладах різні види спеціальностей. В умовах ринкової економіки підвищуються вимоги до знань, умінь, навичок, ділових якостей, фізичних та інтелектуальних здібностей майбутніх економістів.

Метою дослідження є: виявлення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю.